

Περιοδικὰ Ἀνάλεκτα

Biblische Notizen (τεῦχος 168/2016)

Στὴν πρώτη μελέτη τοῦ τρέχοντος τεύχους ὁ Risimati Hobyane ἀποπειροῦται μία ἀνάγνωση τοῦ βιβλίου τῆς Ἰουδεῖθ ἀπὸ τὴν προοπτικὴ τῆς σημειωτικῆς τοῦ Greimas, ἐστιάζοντας κυρίως στὴ μεταφορικὴ γλῶσσα τοῦ κειμένου («Body and Space in Judith: A Greimassian Perspective»). Προτείνει μία ἀνάγνωση ἢ ὁποῖα λαμβάνει ὑπόψη τῆς τὸν ρόλο ποὺ διαδραματίζουν τὸ σῶμα καὶ ὁ χώρος στὴν ἀφήγηση τῆς σωτηρίας τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τοὺς Ἀσσυρίους. Ἐπιπλέον, ὑποστηρίζει ὅτι μία τέτοια προσέγγιση μπορεῖ νὰ θέσει τὸ ζήτημα τῶν ἠθικῶν ὁρίων καὶ τῶν συνεπειῶν τῆς ἀξιοποίησης τοῦ σώματος καὶ τοῦ χώρου γιὰ χάρις θρησκευτικῶν φιλοδοξιῶν. Οἱ Sunday Paul C. Onwuegbuchulam καὶ Nneka Okafor, στὴ συνέχεια, διαβάζουν τὴν ἱστορία τῆς Ἰουδεῖθ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς κριτικῆς τῆς φροῦδικῆς ψυχανάλυσης ἀπὸ τὴν Judith Butler («A Theoretical Investigation into the Politics of Female Body and Beauty in the Book of Judith with Special Reference to Ahebi of Igboland»). Ὡς ἀντίστοιχο πρὸς τὴν Ἰουδεῖθ παράδειγμα χρησιμοποιοῦν τὴν ἱστορία τῆς Ahebi τοῦ Igboland καὶ θέτουν τὸ ἐρώτημα τῆς ἀξιοποίησης τοῦ σώματός τους ἀπὸ τὶς γυναῖκες ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ ἀποκτήσουν θέσεις ἐξουσίας.

Στὴν ἐπόμενη μελέτη ὁ Jan Willem van Henten προτείνει μία ἀφηγηματολογικὴ ἀνάλυση τοῦ Β' Μακκαβαίων ἢ ὁποῖα ἐστιάζει στὰ σώματα τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς ἀφήγησης («Space, Body and Meaning in 2 Maccabees»). Ἀκολουθεῖ ἢ μελέτη τοῦ Pierre J. Jordaan σχετικά μὲ τὸ Β' Μακκ 1,1-10α («Body, Space and Narrative in 2Macc 1:1-10a»). Ὁ συγγραφέας προτείνει μία νέα ἀνάγνωση, ἢ ὁποῖα στηρίζεται στὴ διαλεκτικὴ τοῦ Michael Foucault. Ἐπιπλέον, ἀξιοποιοῦνται ἐργαλεῖα τῆς γνωσιακῆς γλωσσολογίας, προκειμένου νὰ ἐρμηνευθοῦν ἔννοιες ὅπως ἡ «καρδιά» καὶ ἡ Ἱερουσαλὴμ ὡς «θεϊκὸς χώρος». Ἡ ἀναφορὰ καὶ ἡ σημασία τῶν οὐρανῶν στὸ Β' Μακκαβαίων ἀποτελεῖ τὸ θέμα τῆς μελέτης τοῦ Eugene Coetzer ποὺ ἀκολουθεῖ («A Spatial Analysis of the References to Heaven in 2 Maccabees»). Ὁ Coetzer παρατηρεῖ ὅτι οἱ οὐρανοὶ διαδραματίζουν σημαντικὸ ρόλο στὴν ἀφήγηση καὶ θα πρέπει νὰ συνδεθοῦν μὲ τὴν ἱερότητα καὶ τὴ βεβήλωση τοῦ Ναοῦ, τὰ ὁποῖα εἶναι κεντρικὰ θέματα τοῦ Β' Μακκαβαίων, καθὼς καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα σωτηρίας ἀπὸ τὸν κατακτητῆ.

Ὁ George W.E. Nickelsburg, στὴν συνέχεια, συγκρίνει τὸ Β' Μακκαβαίων μὲ τὸ Α' Ἐνώχ («Space and Time, Body and Psychē in 1 Enoch and 2 Maccabees»). Ἰδιαίτερης σημασίας εἶναι ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο κατανοεῖται ὁ χρόνος στὰ δύο αὐτὰ βιβλία καὶ τὸ πῶς αὐτὸς συνδέεται μὲ τὸν χώρο. Τέλος, ἐξετάζονται οἱ κατη-

γορίες σώμα και ψυχή υπό το πρίσμα τῶν μεθόδων τῆς λογοτεχνικῆς καὶ ἱστορικῆς κριτικῆς. Στὴν ἐπόμενη μελέτη ὁ Chris L. de Wet διαβάζει τὴν ἱστορία τῆς Σωσάννας ὑπὸ τὸ πρίσμα τῆς ρητορικῆς τοῦ σώματος («Susanna's Body»). Ὁ συγγραφέας θέτει τὸ ἐρώτημα τί ἱστορία διηγεῖται τὸ σῶμα τῆς Σωσάννας. Στιριζόμενος στὴ θεωρία τοῦ Michel Foucault ὑποστηρίζει ὅτι τὸ σῶμα τῆς Σωσάννας ἀξιοποιεῖται ὡς μία στρατηγικὴ ἀντίστασης σὲ μία μορφή πατριαρχίας γιὰ χάρι μιᾶς ἄλλης. Ἡ ἱστορία τῆς Σωσάννας εἶναι τὸ θέμα καὶ τῆς ἐπόμενης μελέτης («A Politics of the Female Body. Reading Susanna [LXX Additions to Daniel] in a Brutalized South African Society»). Ὁ συγγραφέας τῆς μελέτης, S. Philip Nolte, διαβάζει τὴν ἱστορία τῆς Σωσάννας σὲ σχέση πρὸς τὸ φαινόμενο τῆς βίας καὶ τῶν βιασμῶν γυναικῶν στὴ Νότια Ἀφρική. Ἀξιοποιώντας τὴν θέσιν τοῦ Michel Foucault γιὰ τὴ σχέση ἐξουσίας καὶ γνώσης καὶ τοῦ Peter Berger γιὰ τὸν ρόλο τῆς θρησκείας στὶς κοινωνίες, ὁ Nolte ἐξετάζει τὴ σχέση μεταξὺ τῶν προκαταλήψεων ἐναντίον τῶν φύλων ποὺ γεννοῦν οἱ θρησκείες καὶ τὸν βιασμό. Στὴν τελευταία μελέτη τοῦ τεύχους ὁ Joseph Jacobus de Bruyn προτείνει τὴν ἀνάγνωση τοῦ Ψαλμοῦ 151 μὲ τὴ βοήθεια τῆς γνωσιακῆς γλωσσολογίας καὶ μὲ ἔμφαση στοὺς δείκτες (markers) σώματος καὶ χώρου ποὺ ὑπάρχουν σὲ αὐτόν («In Remembrance of God's Messianic Vessel-Body and Space in Psalm 151»). Μέσα σὲ αὐτὸ τὸ πλαίσιο ὁ Ψαλμὸς μπορεῖ νὰ κατανοηθεῖ ὅτι ἀποτυπώνει μία σύγκρουση μεταξὺ τῆς ἐπίγειας ἐξουσίας καὶ τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἰσραήλ. Ὁ Δαυὶδ παρουσιάζεται ὡς ἓνα ὄργανο τῆς θεϊκῆς ἐξουσίας καὶ χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ ἐπαναφέρει τὴν τάξη στὸν κόσμο.

Early Christianity (τόμος 7, τεῦχος 1/2016)

Τὸ τρέχον τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ εἶναι ἀφιερωμένο στὶς νέες θεωρήσεις τῆς πορείας διαμόρφωσης τοῦ κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης. Στὴν πρώτη μελέτη ὁ Tobias Nicklas θέτει τὸ ἐρώτημα ποῖο ρόλο ἔπαιξε ὁ κανόνας ἢ συγκεκριμένα βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης στὴ ζωὴ διαφορετικῶν ομάδων χριστιανῶν τῆς ἀρχαιότητας, οἱ ὁποῖοι στὴν πλειοψηφία τους δὲν μποροῦσαν νὰ διαβάσουν ἢ δὲν εἶχαν πρόσβαση σὲ βιβλία («New Testament Canon and Ancient Christian Landscapes of Memory»). Ὁ συγγραφέας ἀξιοποιεῖ τὴ θέση τοῦ Maurice Halbwachs γιὰ τὴ «συλλογικὴ μνήμη» καὶ ἐξετάζει τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἀφηγήσεις συνδέονται μὲ συγκεκριμένους τόπους καὶ λατρευτικὲς πρακτικὲς καὶ διαμορφώνουν «τοπία μνήμης» (σύμφωνα μὲ τὸν ὄρισμό τοῦ Pierre Nora), τὰ ὁποῖα μὲ τὴ σειρά τους βεβαιώνουν ὅτι ὁ ἀρχαῖος Χριστιανισμὸς δὲν ἦταν ἀπλὰ μία θρησκεία τοῦ βιβλίου. Στὴ συνέχεια ὁ Jens Schröter ἐξετάζει γιατί ἀπὸ τὰ πολλὰ κείμενα τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζονται ὡς εὐαγγέλια, μόνο τέσσερα τελικὰ ἐντάχθηκαν στὸν κανόνα («Apostolic and Canonical Gospels within the Development of the New Testament Canon»). Χρησιμοποιώντας ὡς παράδειγμα τρία ἐξωκανονικὰ εὐαγγέλια (τοῦ Πέτρου, τῆς Μαρίας καὶ τοῦ Θωμᾶ), ὁ Schröter ὑποστηρίζει ὅτι ἡ πρόσληψη τοῦ ἔργου καὶ τῆς ζωῆς τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὸν 2ο καὶ 3ο αἰῶνα ἐκφράζεται μέσα ἀπὸ ποικίλες λογοτεχνικὲς μορφές. Ἡ συλλογὴ τῶν τει-

σάρων εὐαγγελίων, ἡ ὁποία τοποθετεῖται στὸν 2ο αἰ., καταδεικνύει ὅτι ἤδη πολὺ νωρὸς καταβάλλεται ἡ προσπάθεια διατήρησης μίας ἐνιαίας παράδοσης γιὰ τὸν Ἰησοῦ καὶ ὅτι αὐτὰ τὰ κείμενα συμβάλλουν στὴ διαμόρφωση μίας συγκεκριμένης θεολογικῆς διδασκαλίας. Τέλος, τὰ ἐξωκανονικὰ κείμενα ἀποτελοῦν ἕναν σημαντικό μάρτυρα τῆς πρόσληψης καὶ διατήρησης τῆς παράδοσης γιὰ τὸν Ἰησοῦ καὶ ἡ μελέτη τους συμβάλλει στὴν κατανόηση τῆς ἱστορίας τῆς θεολογίας καὶ τῆς γραμματείας τοῦ ἀρχέγονου Χριστιανισμοῦ.

Ἡ τρίτη μελέτη τοῦ τρέχοντος τεύχους ἔχει ὡς θέμα της τὴ διαδικασία διαμόρφωσης τῆς παράδοσης γιὰ τὸν Ἰησοῦ καὶ ἀναγνώρισης τῆς κανονικότητάς της («The Sayings of Jesus at the Beginning of the Canon»). Ὁ συγγραφέας της, Armand Puig i Tarrech, διερευνᾷ αὐτὴν τὴν πορεία μέσα ἀπὸ τρεῖς παραβολές: τοῦ χαμένου προβάτου, τῶν ἐργατῶν τοῦ ἀμπελῶνος καὶ τῶν δέκα παρθένων. Καταλήγει πὼς μία βασικὴ στρατηγικὴ αὐτῆς τῆς πορείας εἶναι ἡ ἀλληγορικὴ ἐπανερμηνεία τῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ. Ἀκολουθεῖ ἡ μελέτη τοῦ Wolfgang Grünstäudl σχετικὰ μὲ τὴν πορεία ἔνταξης στὸν κανόνα τῶν Καθολικῶν Ἐπιστολῶν («Was lange währt ...: Die Katholischen Briefe und die Formung des neutestamentlichen Kanons»). Ἡ πρώτη ἀναφορὰ σὲ αὐτὲς ὡς συγκεκριμένη συλλογὴ γίνεται ἀπὸ τὸν Εὐσέβιο (4ος αἰ.). Ὁ συγγραφέας ἐξετάζει διακειμενικὲς σχέσεις καθὼς καὶ στοιχεῖα ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴν ἱστορία πρόσληψης καὶ τὴ μελέτη τῶν ἀρχαίων χειρογράφων τῶν ἐπιστολῶν, προκειμένου νὰ ἐξηγήσει τὴν πορεία ἔνταξης αὐτῶν τῶν ἐπιστολῶν στὸν κανόνα. Ὁ Francis Watson, στὴ συνέχεια, διερευνᾷ τὴν ἱστορία σύνταξης τοῦ *Διατεσσάρων* τοῦ Τατιανοῦ («Towards a Redaction-Critical Reading of the Diatessaron Gospel»). Μολονότι εἶναι ἐξαιρετικὰ δύσκολο νὰ ὀρίσθῃ τὸ ἀρχικὸ κείμενό του, τὸ σωζόμενο ὕλικό εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νὰ ρίξει φῶς στὴν πορεία σύνταξης καὶ στὰ μοτίβα, τὰ ὁποῖα καθόρισαν αὐτὴν τὴν πορεία.

Στὴν μελέτη, ποὺ ἀκολουθεῖ, ὁ Juan Chara ἐξετάζει τὴν πορεία καὶ τὴν ποιότητα τοῦ κειμένου κανονικῶν καὶ ἐξωκανονικῶν κειμένων μέσα στὴν χειρόγραφη παράδοση τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων («Textual Transmission of “Canonical” and “Apocryphal” Writings within the Development of the New Testament Canon: Limits and Possibilities»). Καταλήγει πὼς, ἐνῶ ὁ κανόνας ἀφορᾷ στὴν ἀπόφαση συμπερίληψης συγκεκριμένων βιβλίων στὴ συλλογὴ τῆς Καινῆς Διαθήκης, δὲν ἐπηρεάζει τελικὰ τὴ μορφή τοῦ κειμένου αὐτῶν τῶν βιβλίων, κάτι τὸ ὁποῖο μπορεῖ νὰ ἐξηγήσει τὴν ποικιλία στὴν χειρόγραφη παράδοση. Στὴν τελευταία μελέτη τοῦ τεύχους ὁ Thomas J. Kraus ἐξετάζει τοὺς κώδικες μινιατούρες τῆς Ὑστερῆς Ἀρχαιότητος καὶ θέτει ἐρωτήματα ὅσον ἀφορᾷ στὴ χρήση τους καὶ στὸ κοινὸ στὸ ὁποῖο ἀπευθύνονταν («Miniature Codices in Late Antiquity: Preliminary Remarks and Tendencies about a Specific Book Format»).

Zeitschrift für antikes Christentum (τόμος 20, τεῦχος 1/2016)

Τὸ τρέχον τεῦχος τοῦ τόμου γιὰ τὸ ἔτος 2016 εἶναι ἀφιερωμένο στὰ ἀποκαλυπτικὰ κείμενα τῆς ἀρχαιότητος, τὰ ἰδιαίτερα φιλολογικὰ τους χαρακτηριστικά, τὸ

περιεχόμενο και την θεολογική τους σημασία. Ἡ πρώτη μελέτη εἶναι τοῦ John Collins, ὁ ὁποῖος ἐπανεξετάζει τὸν ὄρισμό, τὴν περιγραφή καὶ τὴν τυπολογία τῶν ἀρχαίων ἀποκαλυπτικῶν κειμένων, ὅπως αὐτὰ εἶχαν ὀρισθεῖ στὸ σχετικὸ κλασικὸ συλλογικὸ ἔργο τῆς σειρᾶς *Semeia* 14 (1979) («The Genre Apocalypse Reconsidered»). Ἀντὶ τῆς ἀρχικῆς αὐστηρᾶ κλειστῆς τυπολογίας ὁ Collins ἀντιπροτείνει ἓνα μοντέλο τὸ ὁποῖο προκόπτει ἀπὸ τῆ θεωρία τοῦ πρωτοτύπου καὶ προβλέπει χῶρο καὶ γιὰ μεικτοὺς τύπους ἀποκαλυπτικῶν κειμένων. Ἡ Martha Himmelfarb, στὴ συνέχεια, διερευνᾷ κατὰ πόσο τὸ Γ΄ Βαρούχ μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ἰουδαϊκὸ ἢ χριστιανικὸ ἀποκαλυπτικὸ κείμενο («3 Baruch Revisited: Jewish or Christian Composition, and Why It Matters»). Ἡ συγγραφέας ἀξιοποιεῖ τὰ πορίσματα τοῦ ἀρθροῦ τοῦ Robert Kraft γιὰ τὰ χριστιανικὰ ψευδεπίγραφα (1976) καὶ ὑποστηρίζει ὅτι τὸ Γ΄ Βαρούχ, μολονότι γενικὰ χαρακτηρίζεται ὡς ἰουδαϊκὸ ψευδεπίγραφο κείμενο τῆς ἐποχῆς τοῦ Δεύτερου Ναοῦ, θὰ πρέπει τελικὰ νὰ θεωρηθεῖ χριστιανικὸ.

Στὴν ἐπόμενη μελέτη ὁ Enrico Norelli θέτει τὸ ἐρώτημα γιὰτί οἱ ἀποκαλύψεις παραμένουν ἓνα ἀγαπητὸ φιλολογικὸ εἶδος καὶ στὸν ἀρχέγονο Χριστιανισμό («Why did Early Believers in Jesus Write Apocalypses?»). Στιριζόμενος στὴ θεωρία τοῦ Umberto Eco γιὰ τὴ σημειωτικὴ κρίση σὲ ἓνα σημειωτικὸ σύστημα ὁ Norelli ὑποστηρίζει ὅτι οἱ ἀποκαλυπτικὲς προσδοκίαι τῶν πρώτων χριστιανῶν μπορούσαν νὰ δώσουν ἀπάντηση στὴν ἐνταση ποὺ αὐτοὶ αἰσθάνονταν ὄντας στὸ διάστημα μεταξὺ τῆς Ἀνάστασης καὶ τῆς Παρουσίας. Ἔτσι προσλαμβάνουν παλαιότερα ἀποκαλυπτικὰ μοτίβα, τὰ ὁποῖα ἐντάσσουν μέσα σὲ ἓνα νέο σημειωτικὸ σύστημα. Ὁ τρόπος ποὺ κατανοεῖται τὸ θέμα τῆς γνώσης στὸ ἀρχαῖο ἰρλανδικὸ ἀποκαλυπτικὸ κείμενο *In Tenga Bithnua* εἶναι τὸ ἀντικείμενο τῆς σύντομης μελέτης τοῦ John Carey, ποὺ ἀκολουθεῖ («The Concealment and Disclosure of Knowledge in the Old Irish In Tenga Bithnua»). Ὁ συγγραφέας ἐντοπίζει τὶς ἐξῆς ἐπιμέρους θεματικές: τὸν κυκλικὸ χαρακτήρα τῶν μυστηρίων καὶ τῆς ἀποκάλυψης τους, τὴν ἰδέα ὅτι ἡ ἀποκάλυψή τους γίνεται σὲ μία ἀγγελικὴ γλῶσσα, τὴν ἰδέα ὅτι οἱ ἀλήθειες ποὺ ἀποκαλύπτονται στὸ βιβλίο δὲν ἦταν γνωστὲς οὔτε στὸν Μωυσεῖ καὶ τὴ διαβεβαίωση ὅτι τὰ ἀποκαλυπτόμενα μυστήρια εἶναι πέρα ἀπὸ κάθε ἀνθρώπινη γνώση.

Ἀκολουθεῖ ἡ μελέτη τοῦ Emiliano Fiori σχετικὰ μὲ τὸ θέμα τοῦ θανάτου καὶ τῆς κρίσης στὴν *Ἀποκάλυψη Παύλου* («Death and Judgment in the Apocalypse of Paul: Old Imagery and Monastic Reinvention»). Ὁ συγγραφέας ἐντοπίζει μεγάλες ὁμοιότητες μεταξὺ αὐτοῦ τοῦ ἀποκαλυπτικοῦ ἔργου καὶ τῶν ἀσκητικῶν ἔργων τοῦ 4ου αἰ., μὲ χαρακτηριστικότερο παράδειγμα ἐκεῖνο τῶν ἔργων τοῦ κύκλου τοῦ Παχωμίου, ὅπου τὸ θέμα τοῦ θανάτου καὶ τῆς κρίσης φαίνεται νὰ ἦταν ἰδιαίτερα ἀγαπητὸ. Καταλήγει ὅτι καὶ ἡ *Ἀποκάλυψη Παύλου* πρέπει νὰ προσέρεχεται ἀπὸ τὸν παχωμιακὸ κύκλο, ὅπου παλαιότερα μοτίβα τῆς κρίσης ἐπανερμηνεύονται μέσα στὴ νέα ἱστορικὴ καὶ κοινωνικὴ συνάφεια. Ἡ Emmanuela Grypαιου, στὴ συνέχεια, ἐστιάζει τὸ ἐνδιαφέρον της στὰ διάφορα ἀποκαλυπτικὰ ὁράματα

για την κόλαση καθώς και προσωπικές αφηγήσεις για τη μετά θάνατον κατάσταση σε κείμενα της Ὑστερης Ἀρχαιότητας («Talking Skulls: On Some Personal Accounts of Hell and Their Place in Apocalyptic Literature»). Ἡ συγγραφέας τὰ ἐξετάζει ὅλα αὐτὰ στὴ συνάφεια τῆς σχετικῆς ἀποκαλυπτικῆς γραμματείας καὶ παραδόσης καὶ σὲ σχέση πρὸς ἀντίστοιχες εἰδωλολατρικὲς παραδόσεις καὶ τὴ νεκρομαντεία. Καταλήγει ὅτι τέτοια θέματα ἦταν ἰδιαίτερα δημοφιλῆ σὲ διάφορες θρησκευτικὲς συνάφεις, ὅχι ἀποκλειστικά χριστιανικὲς.

Στὴ μελέτη, ποὺ ἀκολουθεῖ, ἡ Daniele Tripaldi συζητᾷ δύο κοπτικὲς ἀποκαλύψεις καὶ διερευνᾷ τὴν πρόσληψη καὶ ἐπιβίωση ἀρχαίων αἰγυπτιακῶν παραδόσεων μέσα σὲ αὐτὲς τὶς νέες συνάφεις («Edfu and the Oriens: On Re-discovering Ancient Egyptian Lore in Two Coptic Apocalypses»). Καταλήγει σὲ ἐνδιαφέροντα συμπεράσματα ὅσον ἀφορᾷ στοὺς μηχανισμοὺς μεταφορᾶς παραδόσεων μέσα στὰ κείμενα τῆς ἀρχαιότητας. Τέλος, ὁ Matthias Geigenfeind παρουσιάζει ἕνα σχετικὰ ἄγνωστο ἀπόκρυφο κείμενο τοῦ 5ου αἰ. ἀπὸ τὸ δυτικὸ τμήμα τῆς αυτοκρατορίας, τὴν Ἀποκάλυψη Θωμᾶ («Audi, Thomas, ... Audi a me signa quae futura sunt in fine huius saeculi - Zum Textbestand und zur Überlieferung der apokryphen Thomas-Apokalyypse»). Τὸ κείμενο, τὸ ὁποῖο ἦταν ἀρχικὰ γνωστὸ μόνο ἀπὸ τὸ *Decretum Gelasianum*, ἔχει σήμερα ἐντοπισθεῖ σὲ τρεῖς διαφορετικὲς ἐκδοχὲς σὲ βιβλιοθηκὲς μοναστηριῶν. Τὸ ἰδιαίτερο στοιχεῖο του εἶναι ἡ περιγραφή τῶν γεγονότων τῆς καταστροφῆς τοῦ κόσμου πρὶν τὴν ἔλευση τοῦ τέλους, τὰ ὁποῖα θὰ λάβουν χώρα μέσα σὲ ἑπτὰ μέρες, ἐνῶ ἡ ἔλευση τοῦ Κυρίου τοποθετεῖται τὴν ὄγδον.

Vigiliae Christianae (τόμος 70, τεῦχος 1/2016)

Ἡ Ellen Scully συζητᾷ στὴν πρώτη μελέτη τοῦ τόμου τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἡ μεταβολὴ τῆς ἐτυμολογίας τῆς λέξης «Ἱερουσαλήμ» ἀπὸ «πόλις τῆς εἰρήνης» σὲ «ὄραμα τῆς εἰρήνης» κατὰ τὸν 4ο αἰ. εἶχε ἐπιπτώσεις στὴν ἐσχατολογία τῆς Λατινικῆς Δύσης («Jerusalem's Lost Etymology: How Augustine Changed Latin Eschatology»). Ὡς παράδειγμα ἀναφέρει τὸ ἔργο τοῦ Αὐγουστίνου, ὅπου ἡ νέα ἐτυμολογία ἐντάσσεται πλήρως στὸ ἐσχατολογικὸ του σύστημα ὅπου τὸ ὄραμα συνδέεται μὲ τὴ μακαριότητα. Ἀκολουθεῖ τὸ δεύτερο μέρος τῆς μελέτης τοῦ Anthony Briggman σχετικὰ μὲ τὶς ἐρμηνευτικὲς ἀρχὲς τοῦ Εἰρηναίου σὲ ἐκεῖνα τὰ κείμενά του ὅπου στρέφεται ἐναντίον τῆς ἀλληγορικῆς ἐρμηνείας τῶν γνωστικῶν («Literary and Rhetorical Theory in Irenaeus, Part 2»). Ὁ συγγραφέας ἀντικρούει τὴ θέση τοῦ Manlio Simonetti καὶ ἄλλων ὅτι ὁ Εἰρηναῖος δὲν διαθέτει ἐπιχειρήματα καὶ καταφεύγει ἀπλᾶ στὴν ἀθθεντία τῆς παράδοσης. Ὑποστηρίζει ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Λυῶνος διατυπώνει καὶ ἐφαρμόζει κριτήρια, τὰ ὁποῖα προκόπτουν ἀπὸ τὴν ἀρχαία λογοτεχνικὴ θεωρία καὶ τὴν ἀρχαία ῥητορικὴ.

Ἡ Amy Brown Hughes, στὴ συνέχεια, συζητᾷ τὴν ἔννοια τῆς παρθενίας στὸ ἔργο τοῦ Ὁριγένη, τοῦ Μεθοδίου Ὀλόμπου καὶ τοῦ Γρηγορίου Νύσσης («The Legacy of the Feminine in the Christology of Origen of Alexandria, Methodius of

Olympus, and Gregory of Nyssa»). Μολονότι ὁ τρόπος προσέγγισης εἶναι διαφορετικός ἀπὸ τὸν καθένα, καὶ οἱ τρεῖς ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ παρθενία εἶναι ἡ κατεξοχήν ὁδὸς τῆς χριστιανικῆς ζωῆς. Στὴν τελευταία μελέτη τοῦ τεύχους ὁ Mateusz Stróżyński ἐξετάζει τὴν ἀλληλεπίδραση πλατωνικῶν καὶ χριστιανικῶν ἰδεῶν στὴν ἱστορία τῆς κλοπῆς τῶν ἀκλαδιῶν ποῦ ἀφηγεῖται ὁ Αὐγουστίνος στὸ δεύτερο βιβλίο τῶν *Ἐξομολογήσεών* του («The Fall of the Soul in Book Two of Augustines Confessions»). Ἀκολουθώντας τὴν πλατωνικὴ φιλοσοφία, ὑποστηρίζει ὅτι τὸ ἠθικὸ κακὸ εἶναι πέρα ἀπὸ κάθε ἀνθρώπινη λογικὴ. Τὸ καινούργιο στὴν ἀνάλυση τοῦ Αὐγουστίνου ἔγκειται στὸ ὅτι τὸ ἀκατανόητο τοῦ κακοῦ τὸ συζητᾶ στὴ συνάφεια τῆς σχέσης τῆς ψυχῆς μὲ τὸν Θεό.

Zeitschrift für Theologie und Kirche (τόμος 113, τεῦχος 1/2016)

Στὴν πρώτη μελέτη τοῦ τεύχους ὁ Bernd Janowski παρουσιάζει βασικὲς πτυχὲς τῆς ἀνθρωπολογίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης («Der ganze Mensch: Zu den Koordinaten der alttestamentlichen Anthropologie»). Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἓνα διμυόσημα ποῦ δὲν διακρίνεται σὲ σῶμα καὶ ψυχὴ, ἀλλὰ ὀρίζεται μέσα ἀπὸ τὶς διαπροσωπικὲς του σχέσεις. Στὴ συνέχεια, ὁ συγγραφέας συζητᾶ αὐτὲς τὶς πτυχὲς τῆς ἀνθρώπινος φύσης σὲ διάλογο πρὸς τὴ φιλοσοφία καὶ τὴν ἱστορικὴ ἀνθρωπολογία. Στὴ συνέχεια, ὁ Rochus Leonhardt παρουσιάζει τὸν τρόπο ποῦ ἡ προτεσταντικὴ θεολογία κατανοεῖ τὴν ἔννοια τῆς τελειότητας («Vollkommenheit und Vollendung: Theologiegeschichtliche Anmerkungen zum Verständnis des Christentums als Erlösungsreligion»). Σύμφωνα μὲ αὐτὴν ἡ τελείωση πραγματώνεται μέσα στὸν ἀτελὴ παρόντα κόσμος, κάτι τὸ ὁποῖο κατὰ τὸν Schleiermacher ὀφείλεται στὸν τρόπο ποῦ ἡ προτεσταντικὴ θεολογία κατανοεῖ τὴ σωτηρία. Στὸ δεύτερο μέρος τῆς μελέτης του, ὁ συγγραφέας παρουσιάζει τὴν ἐξέλιξη τῆς ἰδέας τῆς σωτηρίας, ὅπως αὐτὴ ἀποτυπώνεται στὸ ἔργο τῶν Θωμᾶ Ἀκινάτη, Δάντη, Λουθήρου, Ritschl καὶ Schleiermacher. Ἡ σημασία τῆς βιβλικῆς ἐντολῆς γιὰ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον (Δευτ 6,4 καὶ Μκ 12,29) εἶναι τὸ θέμα τῆς μελέτης τοῦ Michael Beintker, ποῦ ἀκολουθεῖ («Über den Begriff der Liebe zu Gott»). Σύμφωνα μὲ τὸν συγγραφέα, ἡ ἀγάπη τοῦ ἀνθρώπου θὰ πρέπει νὰ μιμεῖται τὶς ἐκφράσεις ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπομένως νὰ χαρακτηρίζεται ἀπὸ μεγάλη δημιουργικότητα, βαθειὰ ἀφοσίωση καὶ οὐσιαστικὴ ἀρωγή.

Στὴν ἐπόμενη μελέτη ὁ Arnulf von Scheliha πραγματεύεται τὸ προσφυγικὸ καὶ μεταναστευτικὸ ζήτημα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς («Migration in ethisch-religiöser Reflexion: Theologiegeschichtliche und ethische Erwägungen zu einem aktuellen Thema»). Ὁ συγγραφέας ὑποστηρίζει ὅτι ἀπόρροια τοῦ τρόπου ποῦ ἀντιμετωπίζεται ὁ ἄνθρωπος στὴν ἰουδαιοχριστιανικὴ παράδοση εἶναι ἡ ἐπιταγὴ τῆς φιλοξενίας καὶ ἡ ἔμφαση στὴν ἀξία τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου. Ἡδη στοιχεῖα τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς ἔχουν ἐνσωματωθεῖ στὸ δίκαιο περὶ ἀσύλου. Ἐπιπλέον, ἡ χριστιανικὴ θεώρηση θὰ μπορούσε συμβάλει μὲ τὸν καλύτερο τρόπο στὴ διαμόρφωση ἑνὸς ἥθους ἀλληλεγγύης καὶ στὴ διατήρηση τῆς εἰρήνης στὴν

Ευρώπη. Στην τελευταία μελέτη του τρέχοντος τεύχους ο Christoph Morgenthaler συζητά τον χαρακτήρα και το έρευνητικό πεδίο της ψυχολογίας της θρησκείας, καθώς και τον ρόλο που διαδραματίζει σε αυτήν η έννοια της θρησκείας («Die Religion der Religionspsychologie: Potentiale, Funktionen und Ambivalenzen eines alternden Begriffs»).

Theologische Quartalschrift, τόμος 196 (τεύχος 1/2016)

Το παρόν τεύχος του τρέχοντος τόμου είναι αφιερωμένο στην αποκέντρωση της Έκκλησίας. Η πρώτη μελέτη του τεύχους είναι του Joachim Schiedl και έχει ως θέμα της τη σύνοδο επισκόπων της Ρωμαιοκαθολικής Έκκλησίας της Γερμανίας («Die Deutsche Bischofskonferenz - von revolutionären Anfängen zu institutioneller Verfestigung»). Ίδρύθηκε το 1848 και έχει ως έργο της, από τη μία, την τοποθέτηση του σώματος των επισκόπων σε θέματα που απασχολούν την ανθρωπότητα (π.χ. πόλεμοι, ζητήματα κοσμοθεωρίας κ.ά.) και από την άλλη, ένδοξεκκλησιαστικά ποιμαντικά ζητήματα και την εφαρμογή αποφάσεων των Έκκλησιών σε παγκόσμιο επίπεδο. Ήδη μετά το 1965 αυτός ο θεσμός έχει αναπτυχθεί και ίσχυροποιηθεί ακόμη περισσότερο, κάτι, το οποίο σύμφωνα με τον Schiedl είναι αποτέλεσμα της Β' Συνόδου του Βατικανού. Ο Bernd Jochen Hilberath, στη συνέχεια, εξετάζει πώς το σχέδιο του πάπα Φραγκίσκου για την αποκέντρωση της Έκκλησίας αφορά πρώτιστα τον τρόπο οργάνωσης και τις αρμοδιότητες της κουρίας («Dezentralisierung - eine notwendige Relativierung der Kurie»). Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι η πρακτική της πλειοψηφίας σε αυτό το σώμα και η υπαγωγή του στον πάπα και τους επισκόπους δεν θα πρέπει να αφαιρεθεί από τις κατά τόπους εκκλησίες την εδύνη για την επίτευξη της αποκέντρωσης σε τοπικό και οικουμενικό επίπεδο.

Το ζήτημα της συμμετοχής των λαϊκών από κοινού με εκλεγμένους αξιωματούχους στο Συμβούλιο των Επισκόπων της Ρωμαιοκαθολικής Έκκλησίας της Γερμανίας είναι το θέμα της μελέτης της Claudia Lücking-Michel, που ακολουθεί («Partizipation statt Partizipationsverweigerung - Erwartungen aus Sicht von Laien an die Deutsche Bischofskonferenz»). Η ανάγκη για μια τέτοια εκπροσώπηση έχει γίνει ιδιαίτερα έντονη τα τελευταία χρόνια και οι κινήσεις του πάπα Φραγκίσκου, καθώς και οι γενικότερες εξελίξεις στον εκκλησιαστικό χώρο δημιουργούν ένα κλίμα αισιοδοξίας ως προς αυτό. Παραμένει πλέον στην εδύνη των κατά τόπους επισκόπων εάν θα διαλεχθούν με το ποιμνίό τους και εάν και εκείνο θα θελήσει να αναλάβει ενεργό ρόλο στην οργάνωση και τη ζωή των τοπικών εκκλησιών. Ακολουθεί η μελέτη του Peter Hünermann σχετικά με τη συνοδικότητα ως αρχή οργάνωσης της Ρωμαιοκαθολικής Έκκλησίας στην Γερμανία αλλά και γενικότερα («Bischofskonferenz und Synodalität - Eine theologische Reflexion aufgrund deutscher Erfahrungen»). Την αναγκαιότητά της την έχει ήδη επισημάνει ο πάπας Φραγκίσκος σε λόγο του. Ωστόσο, οι περισσότερες επισκοπές και η σύνοδος των επισκόπων στη Γερμανία εμφανίζονται εξαιρετικά δι-

στακτικές απέναντι σε μία τέτοια πρακτική. Ὁ συγγραφέας στὴ μελέτη του προτείνει τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους ἡ ἐφαρμογὴ τῆς συνοδικῆς ἀρχῆς στὶς ἐκκλησιαστικὲς δομὲς μπορεῖ νὰ καταστῆ δυνατή.

Ὁ Bernhard Sven Anuth στὴ συνέχεια σχολιάζει ἀπὸ πλευρᾶς κανονικοῦ δικαίου τὴν ἀνάγκη ἀποκέντρωσης τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως αὐτὴ διατυπώθηκε στὴν παπικὴ ἐγκύκλιο *Evangelii gaudium* καὶ προτείνει τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους θὰ διατηρηθεῖ ἡ ἰσορροπία μεταξὺ τῶν ἀποφάσεων τῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῆς οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας («Heilsame Dezentralisierung durch Stärkung der Bischofskonferenzen? - Kanonistische Schlaglichter»). Στὴ συνέχεια, ὁ Carlos María Galli συζητᾷ τὸ ζήτημα τῆς συνοδικότητας στὴ συνάφεια τῶν ρωμαιοκαθολικῶν ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς καὶ τὴ σημασία τῆς ὅσον ἀφορᾷ στὸ ἦθος τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ («Synodalität in der Kirche Lateinamerikas»). Ἐπιπλέον, ἐξετάζει τὴ σχέση τῆς συνοδικότητας τῶν τοπικῶν ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων μὲ ἐκείνη τῆς Ἐκκλησίας σὲ οἰκουμενικὸ ἐπίπεδο.

Berliner Theologische Zeitschrift (τόμος 33, τεῦχος 1/2016)

Ἡ θυσία μέσα σὲ θρησκευτικὲς καὶ μὴ συνάφειες εἶναι τὸ θέμα τοῦ τρέχοντος τεύχους. Στὴν πρώτη μελέτη ὁ Christian Eberhard σχολιάζει τὸ περιεχόμενο ποῦ ἀπέκτησε ἡ ἔννοια τῆς θυσίας στὸν ἀρχέγονο Χριστιανισμό («Der Opferbegriff im antiken Christentum. Zur Entwicklung und christologischen Applikation einer zentralen Kultkategorie»). Ἡ ἰδέα τῆς θυσίας εἶναι δάνειο ἀπὸ τὴ λατρεία τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ τοῦ Δεύτερου Ναοῦ καὶ μολονότι ὑφίσταται μία *interpretatio christiana* διατηρεῖ δύο σημαντικὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχικῆς τῆς λειτουργίας, τοῦ ἐξιλασμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας γιὰ τὴν προσέγγιση τοῦ Θεοῦ. Στὸν Χριστιανισμό ἡ ἔννοια τῆς θυσίας συνδέεται μὲ τὸν σταυρικὸ θάνατο τοῦ Ἰησοῦ καὶ χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ ἐξηγήσει πῶς ἀπὸ αὐτὸν πηγάζει ἡ σωτηρία. Ἀκολουθεῖ ἡ μελέτη τοῦ Christoph Auffarth σχετικὰ μὲ τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη τῆς θυσίας καὶ τὰ ἐπικίνδυνα μονοπάτια ποῦ ἐκείνη ἀκολούθησε, ὅταν τελικὰ ἀποσυνδέθηκε ἀπὸ τὶς θυσιαστικὲς πρακτικὲς («Religion nach dem Opfer. Stolperstein der europäischen Religionsgeschichte»). Ὡς παράδειγμα σχολιάζει τὴ ρητορεία τῆς θυσίας ποῦ ἀναπτύχθηκε στὸ πλαίσιο τῆς ἰδεολογίας τῆς ἐθνικῆς (προτεσταντικῆς) θρησκείας τοῦ πολέμου στὴν Γερμανία τοῦ Γ΄ Ράιχ.

Τὴν ἰδεολογικὴ ἀλλαγὴ, ἡ ὁποία παρατηρεῖται στὴ Γερμανία κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἔννοια τῆς αὐτοθυσίας, σχολιάζει ὁ Bernhard Schlink, στὴν συνέχεια («Das Opfer des Lebens»). Ὁ συγγραφέας ὑποστηρίζει ὅτι τέτοιες πράξεις ἥρωισμοῦ καὶ αὐτοθυσίας γιὰ τὸ κοινὸ καλὸ καὶ ὅταν τὸ σύνολο ἀπειλεῖται, μποροῦν νὰ δικαιολογηθοῦν βάσει τῆς καντιανῆς λογικῆς ὅτι πράξεις θυσίας ἔχουν ἀξιοπρέπεια καὶ πρέπει νὰ ἀντιμετωπίζονται μὲ σεβασμό, ὅταν γίνονται ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ νόμου, τὸν ὁποῖο ἐπικαλεῖται αὐτὸς ποῦ τὶς κάνει. Στὴ μελέτη, ποῦ ἀκολουθεῖ, ὁ Marius Tinnmann Mjaaland συζητᾷ τὸ φαινόμενο τῶν ἐπιθέσεων αὐτοκτονίας στὸ ὄνομα μίας πολιτικῆς θρησκείας («Sacrifice and Suicide

in the Post-Secular Society»). Παρατηρεί, από τη μία, ότι τέτοιες πράξεις δεν μπορούν εύκολα να εξηγηθούν χωρίς μία κριτική προσέγγιση του πολιτικού Ισλάμ και από την άλλη, ότι η έννοια της θρησκείας καθώς και οι διάφορες θρησκείες υφίστανται σήμερα μία πολιτική και πολιτισμική μεταβολή. Καταλήγει ότι είναι αναγκαίο ακόμη και τα «κοσμικά» κράτη να ορίσουν και να φέρουν στο προσκήνιο εκ νέου τις ιερές τους αξίες. Με αφορμή την εκδήλωση μνήμης των 149 επιβατών του αεροπλάνου που κατέπεσε στις γαλλικές Άλπεις τον Μάρτιο του 2015 εξαιτίας του ψυχικά ασθενούς πιλότου ο Rolf Schieder συζητά τον ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν από κοινού Κράτος, Έκκλησία και θρησκευτικές κοινότητες στη διαχείριση του πένθους της κοινωνίας, καθώς και το νέο περιεχόμενο που προσλαμβάνουν πλέον οι έννοιες του θύματος και της θυσίας. Μολονότι τέτοιες εκδηλώσεις σκοπό έχουν να αποκαταστήσουν την ιδεατή κοινωνική τάξη, στην πραγματικότητα αφήνουν αναπάντητο το μεγάλο ζητούμενο της διαχείρισης της ένοχης.

Στη συνέχεια ο Hans-Martin Gutmann επισημαίνει τη μετακίνηση από την έννοια της ένοχης προς εκείνη της ντροπής, κάτι το οποίο δημιουργεί νέες προοπτικές στην κατανόηση των σχέσεων Θεού και ανθρώπου σε σχέση πάντοτε προς τη θυσία («Opfer, Scham und Schuld. Ein praktisch-theologischer Essay über den verändernden Blick Gottes»). Ο Volker Gerhardt παρουσιάζει τις θέσεις του θεολόγου και φιλοσόφου Wilhelm Gräb σχετικά με την αίσθηση και εξηγεί πώς αυτή συμβάλλει στην αυτοσυνειδησία του ατόμου και στην εμπειρία του κόσμου («Das Göttliche als Sinn des Sinns»). Ο συγγραφέας χαρακτηρίζει το θεϊκό ως την αίσθηση της αισθήσεως και καταλήγει ότι όπως ο άνθρωπος έτσι και ο Θεός είναι πρόσωπο. Τέλος, ο Dietz Lange σχολιάζει τις θέσεις του Σουηδού ιστορικού των θρησκειών και κληρικού Nathan Söderblom σχετικά με τη θέση και τον ρόλο των θρησκειών και των χριστιανικών όμοιοιων μέσα στον σύγχρονο κόσμο («Transcending Social, National, and Religious Divisions. Basic Issues in the Work of Nathan Söderblom»). Σύμφωνα με τον Söderblom, όλες αυτές οι θρησκευτικές ομάδες αναπτύσσουν σχέσεις με την αγιότητα δεν είναι όμως από μόνες τους άγιες. Θα πρέπει, λοιπόν, να κινηθούν στο πλαίσιο μιας ενγενούς αμιλλας και να συνεργαστούν για το κοινό καλό.

Neue Zeitschrift für Systematische Theologie und Religionsphilosophie (τόμος 58, τεύχος 1/2016)

Στην πρώτη μελέτη του τρέχοντος τεύχους ο Walter Sparr αναλύει τον ύμνο του Friedrich Hölderlin για τη φιλία και την έρρωταστική ατμόσφαιρα που προκαλεί ή συγκέντρωση των φίλων («Das Charisma der Freundschaft, oder: Wodurch eine Feier zum Fest werden kann»). Έρμηνεύοντας έσοτολογικά το περιεχόμενο της φιλίας και απορρίπτοντας κάθε χριστιανικό δισταγμό για την όποια υπερβολή μπορεί να κρύβουν τέτοιοι έρρωτασμοί, ο συγγραφέας κατανοεί τις ευφρόσυτες συνάξεις των φίλων ως υποσχέσεις της θείας επιφάνειας και ως προτυπώσεις της Βασιλείας του

Θεοῦ. Ἀκολουθεῖ ἡ μελέτη τοῦ Johannes-Friedrich Albrecht σχετικά μὲ τὸν ρόλο ποῦ θὰ πρέπει νὰ διαδραματίζει ἡ τελετουργία μέσα στὶς σύγχρονες κοινωνικὲς συνάψεις («Ritus und Wahrheit: Eine kommunikationstheoretische Perspektive»). Ἀκολουθώντας τὶς θέσεις τοῦ Habermas ὅτι ἡ τελετουργία διαχειρίζεται τὴν ἔνταση ποῦ ὑπάρχει μεταξὺ τῆς ἀτομικότητας καὶ τῆς κοινωνικότητας, ὁ Albrecht ὑποστηρίζει ὅτι αὐτὴ μπορεῖ νὰ ἐκπληρώσει τὸν στόχο της μόνο ἐὰν εἶναι εὐαίσθητη σὲ κάθε ἀπομόνωση καὶ καταστροφική ἄλληλεγγύη, ἰδιαίτερα ὅσον ἀφορᾷ ἄλλες θρησκευτικὲς ομάδες ἢ ὅσους δὲν θέλουν νὰ ἔχουν σχέση μὲ τὴ θρησκεία. Ἡ διδασκαλία γιὰ τὸ προπατορικὸ ἁμάρτημα καὶ ὁ ρόλος ποῦ αὐτὴ διαδραμάτισε στὴ διαμόρφωση τῆς διδασκαλίας γιὰ τὴν προέλευση τῆς ψυχῆς, εἶναι τὸ θέμα τῆς μελέτης τοῦ Joshua Farris, ποῦ ἀκολουθεῖ («Originating souls and original sin: An Initial Exploration of Dualism, Anthropology, and Sins Transmission»). Ὁ συγγραφέας ὑποστηρίζει ὅτι τὸ μοντέλο ποῦ μπορεῖ καλύτερα νὰ ἐξηγήσει τὴ μεταφορὰ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο τὸ ὀνομάζει «ἐξελισσόμενο δημιουργισμὸ» τῆς ψυχῆς.

Ὁ Andrew Ter Ern Loke στὴν ἐπόμενη μελέτη συζητᾷ κριτικὰ τὶς θέσεις τοῦ Wes Morriston σχετικά μὲ τὸν μὴ πεπερασμένο χαρακτήρα τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος («On beginningless past, endless future, God, and singing angels: An assessment of the Morriston-Craig dialogue»). Ὁ συγγραφέας ἐπιχειρηματολογεῖ ὑπὲρ μίας ἀσύμμετρης μεταχείρισης τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος ἐξαιτίας κυρίως τοῦ δυναμικοῦ χαρακτήρα τοῦ χρόνου καὶ προτείνει τὴ διάκριση μεταξὺ ἀφηρημένου καὶ συγκεκριμένου ἀπίεου ὡς χρήσιμου ἀντεπιχειρήματος στὶς θέσεις τοῦ Morriston. Στὴ συνέχεια, ἡ Andrea Sauchelli συζητᾷ κριτικὰ τὸν πρόσφατο ὀρισμὸ τοῦ Schilbrack γιὰ τὴ θρησκεία καὶ διατυπώνει διάφορες ἀντιρροήσεις γιὰ αὐτὸν κυρίως στηριζόμενη στὴ θεωρία τοῦ μαθηματικοῦ ρεαλισμοῦ («The Definition of Religion, Super-empirical Realities and Mathematics»). Ἀκολουθεῖ ἡ μελέτη τοῦ Hermen Kroesbergen σχετικά μὲ τὸν στατικὸ ἢ μὴ χαρακτήρα τῆς κλήσης («The static imagery of vocation»). Μολονότι τέσσερις πρόσφατες συστηματικὲς μελέτες, τῶν Volf, Badcock, Schuurman καὶ Hahnenberg, ἀσκοῦν κριτικὴ σὲ ὅποια στατικὴ κατανόηση τῆς κλήσης, ὁ συγγραφέας παρατηρεῖ ὅτι ὁ στατικὸς χαρακτήρας τῆς εἰκόνας τῆς κλήσης μπορεῖ νὰ ἔχει τελικὰ δυναμικότητα μέσα σὲ ἕναν πλουραλιστικὸ, δραστήριο καὶ μεταμορφούμενο κόσμο. Στὴν τελευταία μελέτη τοῦ τεύχους ὁ Yong Seuck Cho παρουσιάζει τὴν Πεντηκοστιανὴ κίνηση στὴν Κορέα καὶ ὑποστηρίζει ὅτι πρόκειται γιὰ μία ἀπόλυτα ἐνταγμένη στὴν κορεατικὴ πραγματικότητα μορφή χριστιανικῆς πίστεως («Unterwegs zur mündigen Pfingstbewegung: Luthers Theologie als kritische Herausforderung und konstruktive Inspiration für Koreas Pfingstbewegung»). Ἐπιπλέον, ἐπισημαίνει τοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους ἡ κληρονομία τοῦ Μαρτίνου Λουθήρου ἔχει συμβάλει στὴ θετικὴ μεταμόρφωση τῆς Κορεατικῆς Κίνησης τῶν Πεντηκοστιανῶν.

Αἰκατερίνη Τσαλαμπούνη

Ἐπίκουρος καθηγήτρια, Θεολογικὴ Σχολὴ ΑΠΘ

Rassegna di Teologia (τεύχος 3/2015)

Κυκλοφόρησε τὸ τεύχος 3/2015 τοῦ περιοδικοῦ *Rassegna di Teologia* ποῦ ἐκδίδει τὸ Ποντιφικὸ Τμῆμα Θεολογίας τῆς Νότιας Ἰταλίας (μὲ ἔδρα τὴ Νάπολη). Τὴν πρώτη μελέτη τοῦ τεύχους, ὑπὸ τὸν τίτλο «Ἡ οἰκογένεια ὡς χώρος ἀνθρωποποίησης. Ἐπιδίωξη τοῦ Θεοῦ τὸ ὄραμα τῆς πληρότητας τῆς ἀνθρωπότητας» («*La famiglia luogo di umanizzazione. Nel sogno di Dio il sogno di una pienezza di umanità*») ὑπογράφουν οἱ Giuseppina De Simone καὶ Franco Milano. Ἡ θέση τῶν συγγραφέων εἶναι πὼς ἡ ἀναγγελία τοῦ Εὐαγγελίου δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἡ ἀναγγελία τῆς πληρότητας τῆς ἀνθρωπότητας, ἡ ὁποία περᾶ μέσῳ τῆς οἰκογένειας. Ἔτσι, ἡ οἰκογένεια γίνεται ἓνας «χώρος» ἀνθρωποποίησης (*umanizzazione*). Ἡ ἀνθρωπότητα, τῆς ὁποίας ἡ οἰκογένεια εἶναι ἡ μήτρα, ἐμπεριέχει μία σειρά ἀπὸ θεμελιώδεις ἀνθρώπινες ἐκφράσεις ὅπως: τὶς διαπροσωπικὲς σχέσεις, τὴν ἀποδοχὴ τοῦ ἄλλου, συγκεκριμέναι ἱστορικὲς ἐμπειρίες, τὴν ὑπερβατικότητα. Τὸ δοκίμιο θέλει, ἐπίσης, νὰ ἀναδείξει τὸν δεσμό ποῦ συνδέει τὸ ἐκκλησιαστικὸ συμπόσιο τῆς Φλωρεντίας (2015) - μὲ θέμα «Ὁ ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ νέος ἀνθρωπισμός» - μὲ τὴ Σύνοδο τῶν ρωμαιοκαθολικῶν ἐπισκόπων γιὰ τὴν Οἰκογένεια (2015), μέσα ἀπὸ τὴν ἐκ νέου ἀνάγνωση τῶν ἐμπειριῶν τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς.

Στὴν ἐπόμενη μελέτη, ὁ Alfonso Giorgio, μὲ τὴν «Αὐτοβιογραφικὴ διήγηση ὡς μέθοδος ἀγωγῆς καὶ ἐκπαίδευσης» («*La narrazione autobiografica come metodologia di formazione ed educazione*»), παρομοιάζει τὴ ζωὴ μὲ ἓνα «ἔργο τέχνης» ποῦ πρέπει νὰ διαφυλαχθεῖ, νὰ ἐρμηνευθεῖ καὶ νὰ διηγηθεῖ, προκειμένου νὰ βιωθεῖ. Ἡ αὐτοβιογραφικὴ μέθοδος στὴν ἐκπαίδευση προσφέρει νέες δυνατότητες γιὰ κάθε πρόσωπο - εἴτε ἀνήλικο εἴτε ἐνήλικο - προκειμένου ὄχι μόνο νὰ προχωρήσει στὴν αὐτοδιήγηση, ποῦ εἶναι ἡ ἀμεσότερη καρποφορία τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἀγωγῆς ἀλλὰ νὰ ἀναπτύξει καὶ νὰ φροντίσει τὸν ἑαυτό του. Ὁ ἐπιτελεστικὸς χαρακτήρας τῆς αὐτοβιογραφικῆς διήγησης βρίσκεται ἀκριβῶς στὴ συνεχῆ θεραπευτικὴ ἐργασία, ποῦ ἀνανεώνει καὶ ἀναδημιουργεῖ τὸ «ἐγώ», μὲ ἄλλα λόγια ἀναδεικνύει ἓναν καινούργιο ἄνθρωπο. Ὁ Giuliano Salvatore, στὸ δοκίμιό του «Ἡ μυστικὴ θεολογία τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τὰ μεγάλα ρεύματά της (Α')» («*La mistica ebraica e le sue grandi correnti (I)*»), ἀναφέρει ὅτι στὴν πνευματικὴ ἱστορία τοῦ ἑβραϊκοῦ λαοῦ, ἀπὸ τὰ βιβλικὰ χρόνια ἕως σήμερον, πολλοὶ ἦταν αὐτοὶ ποῦ, ὠθούμενοι ἀπὸ μία φλογερὴ ἀγάπη γιὰ τὸ Αἰώνιο, ἀναζήτησαν μὲ διάφορους τρόπους τὴ μυστικὴ ἔνωση μὲ τὸν Θεό, τὴν *unio mystica*. Μολονότι ὁ Ἰουδαϊσμός στὴν ἐξέλιξη τῆς θρησκευτικῆς του πίστεως ἐπέμεινε περισσότερο στὴν τήρηση τοῦ Νόμου παρὰ στὴν προσωπικὴ ἐγγύτητα μὲ τὸν Θεό, τὰ μυστικὰ ρεύματα ποῦ ἀναπτύχθηκαν στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας, ὅπως ἡ Καμπάλα καὶ ὁ Χασιδισμός, δημιούργησαν στὴ λαϊκὴ πίστη τὴν ἀνάγκη ἐπαναφορᾶς τῆς ἀρχαίας θρησκευτικῆς παράδοσης. Ἐνώπιον τῆς σύγχρονης πρόκλησης τοῦ διαθρησκευτικοῦ διαλόγου, ἡ μελέτη τῶν μυστικῶν ρευμάτων ποῦ ὑπάρχουν σὲ ὅλες τὶς θρησκείες μπορεῖ νὰ ἐνισχύσει τὴν ἀμοιβαία γνωριμία τῶν θρησκειῶν.

Ὁ Francesco Donadio, στὸ ἄρθρο του «Ἡ θρησκεία μεταξὺ ὀρθολογισμοῦ καὶ ἱστορίας» («La religione tra razionalismo e storia»), ἐρευνᾷ τὶς δυνατότητες ποὺ προσφέρει σήμερα γιὰ τὴ θρησκεία, καὶ εἰδικὰ γιὰ τὸν Χριστιανισμό, τὸ νεωτερικὸ παράδειγμα, συνεχίζοντας ἔτσι τὴ συζήτηση ποὺ εἶχε ἀναπτυχθεῖ στὸν γερμανόφωνο χώρο κατὰ τὸ πέρασμα ἀπὸ τὸν Διαφωτισμὸ στὸν Ρομαντισμὸ, στὴ συνάφεια τοῦ ἐπονομαζόμενου «ἱστορισμοῦ» τοῦ 19ου καὶ 20οῦ αἰῶνα. Ἐν συνεχείᾳ, ἐρωτᾶται ἐὰν τὸ πέρασμα στὴ νεωτερικότητα ἐκφράζει τὴ ρήξη μὲ τὴ θρησκευτικὴ παράδοση ἢ ἐὰν εἶναι δυνατὴ μία ἐπανεκκίνηση ἐπὶ τῇ βάσει τῶν θρησκευτικῶν μας ριζῶν. Ὁ Mario Imperatori στὴ μελέτη του «Ὁ καιρὸς τῶν ἐθνῶν, ὁ ὀρίζοντας τῆς παρουσίας καὶ ὁ νέος εὐαγγελισμός» («Tempi delle nazioni, orizzonte parusiaco e nuova evangelizzazione»), ἀναλύει ὀρισμένες ἀπὸ τὶς δυνατότητες ποὺ περιέχονται στὴν ἔννοια τοῦ Λκ. 21,24 ἀναφορικὰ γιὰ τὸν «καιρὸ τῶν ἐθνῶν». Ἡ ἔννοια παραπέμπει στὴ βιβλικὴ σχέση μεταξὺ Ἰσραὴλ καὶ ἐθνῶν ποὺ ἢ νέα, ἐν Χριστῷ, διαθήκη δὲν κατήργησε αὐτὴ τὴ σχέση ἀλλὰ ἐξήρτησε πλεόν ἄμεσα ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ. Ἡ χρῆση τῆς ἔννομιας αὐτῆς ὑπῆρξε γόνιμη τόσο κατὰ τὴν μεταπολεμικὴ περίοδο, ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἀνάδυση τῆς βιβλικῆς διάστασης τῆς παρουσίας στὴ συνάφεια τοῦ νέου εὐαγγελισμοῦ. Ὁ Gianfranco Terziani στὸ ἄρθρο του «Νικόδημος: μύστης τῆς νέας λατρείας» («Nicodemo: il *mystes* del nuovo culto») προτείνει ὅτι ἡ συνομιλία μεταξὺ Ἰησοῦ καὶ Νικοδήμου (Ἰω. 3, 1-8) ἀππχεῖ ἐξόχως τὸ συγκρητιστικὸ ἑλληρικὸ περιβάλλον. Ἔτσι, ἐρευνᾶται τὸ θέμα τῆς «γενεᾶς», ποὺ εἶναι στὸ κέντρο τοῦ διαλόγου τοῦ Ἰησοῦ μὲ τὸν Νικόδημο, ὅπως παρουσιάζεται στὸ Κατὰ Ἰωάννην καὶ στὰ συνοπτικὰ Εὐαγγέλια. Ὁ Antonio Sabetta στὸ «Ἱερωσύνη καὶ ἐκκλησιαστικὸ ἀξίωμα στὸν Λούθηρο» («Sacerdozio e ministero ordinato in Lutero») παρουσιάζει τὴ θέση τοῦ Λουθήρου ἀναφορικὰ μὲ τὸ ἐκκλησιαστικὸ ἀξίωμα, μέσα ἀπὸ τὴν ἀνάλυση διαφόρων ἔργων τοῦ Γερμανοῦ μεταρρυθμιστῆ ἀναφορικὰ μὲ τὴ χριστιανικὴ εὐγένεια, τὸ γερμανικὸ ἔθνος, τὶς ἐκκλησιαστικὲς συνόδους κ.τλ. Μέσα ἀπὸ αὐτὰ προκύπτει ἡ κεντρικὴ θέση ποὺ ἔχει τὸ μυστήριον τοῦ λειτουργήματος στὸν Λούθηρο τόσο ἐπειδὴ εἶναι θείας σύστασης, ὅσο καὶ ἐπειδὴ δίχως αὐτὸ δὲν ὑπάρχει Ἐκκλησία - σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἱερωρικὴ πράξη καὶ ὅχι αὐτὴν καθαυτὴ τὴν ἐκκλησιαστικὴ *dignitas*. Ἔτσι, ἀπὸ τὸ *ministerium Verbi*, ποὺ εἶναι τὸ συνεχὲς ἀποφασιστικὸ σημεῖο τῆς ἄσκησης τοῦ ἱερατικοῦ λειτουργήματος, προκύπτει ἡ «ἀνάγκη» γιὰ (ἱερατικὴ) κλήση καὶ χειροτονία. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ ἡ κοινότητα «ἐξουσιοδοτεῖ» ἕνα μέλος τῆς γιὰ τὴν ἄσκηση τοῦ κοινοῦ σὲ ὅλους τοὺς χριστιανούς - δυνάμει τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς πίστεως - ἱερατικοῦ λειτουργήματος. Τέλος, ὁ Domenico Pizzuti, στὸ κείμενό του «Μία στατιστικὴ ἔρευνα γιὰ τὴν ἐκκοσμίκευση» («Una ricerca statistica sulla secolarizzazione. Quale secolarizzazione?») παρουσιάζει τὸ ἔργο τοῦ Roberto Cartocci γύρω ἀπὸ τὴν ἐμπειρικὴ καταγραφή τῆς ἐκκοσμίκευσης στὴν Ἰταλία (R. Cartocci, *Geografia dell'Italia cattolica*, Bologna 2011), ἡ ὁποία σκοπὸ ἔχει νὰ καταγράψει ἕνα στατιστικὸ χάρτη τοῦ φαινομένου τῆς ἐκκοσμίκευσης. Ἡ ἔρευνα ἐστιάζει στὴ διαδικασία ἐκκοσμίκευσης τῶν πιστῶν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας,

ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὶς ἐπιλογὲς καὶ τὴν ἐν γένει συμπεριφορὰ τους, στὸν βαθμὸ κυρίως ποὺ ἐκφράζουν μία ἀναντιστοιχία σὲ σχέση μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴ διδασκαλία. Ἐπικρατεῖ, ἔτσι, ἓνα στατιστικὸ παράδειγμα μέσῳ τοῦ ὁποίου ἀναφαίνεται ἡ ἀνάγκη νὰ δημιουργηθεῖ ἓνα εὐρύτερο πλαίσιο γιὰ τὴν κατανόηση τοῦ φαινομένου τῆς ἐκκοσμίκευσης, ὅπως ἐπίσης καὶ τῆς ἀπο-ἐκκοσμίκευσης.

Teologia (τεῦχος 4/2015)

Τὸ 4ο τεῦχος τοῦ ἔτους 2015 τὸ περιοδικὸ *Teologia*, ποὺ ἐκδίδει τὸ Ποντιφικὸ Τμῆμα Θεολογίας τῆς Βόρειας Ἰταλίας (μὲ ἕδρα τὸ Μιλάνο), εἶναι ἀφιερωμένο στὴν ἀνακήρυξη σὲ ἐπίτιμο διδάκτορα τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη Περγάμου, κ. Ἰωάννη Ζηζιούλα ἀπὸ τὸ θεολογικὸ αὐτὸ ἴδρυμα σὲ τελετὴ ποὺ πραγματοποιεῖται στὶς 24 Ἰανουαρίου τοῦ 2015 στὴν ὁμώνυμη πόλη. Στὸν χαιρετισμὸ του, ὁ πρόεδρος τοῦ Τμήματος, καθ. Pierangelo Sequeri, ἐκθείασε τὴ θεολογικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ προσφορὰ τοῦ Μητροπολίτη Περγάμου ὁ ὁποῖος, τόσο ὡς χριστιανὸς διανοούμενος ὅσο καὶ ὡς ἄνθρωπος τῆς Ἐκκλησίας, διακόνησε δημιουργικὰ τὸν σκοπὸ τῆς χριστιανικῆς ἐνότητας καὶ ἐξέφρασε μία νέα «πατερικὴ ἐποχὴ» τῆς χριστιανικῆς θεολογίας ποὺ ἀφενὸς μὲν θεορίζει καὶ ἀνανεώνει τοὺς καρποὺς τῆς παράδοσης, ἀφετέρου δὲ βρῖσκεται στουὺς πρόποδες μίας νέας ἀνθρωπολογίας καὶ, σὲ τελικὴ ἀνάλυση, ἐνὸς νέου ἀνθρωπισμοῦ.

Στὴν παρέμβασή του, ὁ καρδινάλιος τοῦ Μιλάνου, Angelo Scola, μίλησε γιὰ τὴ «σχολή» ποὺ ἐκπροσωπεῖ ὁ Μητροπολίτης Ζηζιούλας, ἡ ὁποία ἀνέδειξε τὴν εὐχαριστία ὡς τὴν αἰτία καὶ τὸν τελικὸ σκοπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς τὸ γεγονὸς δηλαδὴ ποὺ συνδέει ὀργανικὰ τὸ παρελθὸν μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴ πίστη καὶ τὴν ἐσατολογικὴ πλήρωση τῶν πάντων. Τοῦ ἰδίου προσανατολισμοῦ, τονίζει ὁ καρδινάλιος, εἶναι καὶ ὁ ἐπίτιμος πάπας Βενέδικτος 16ος, ὅπως φαίνεται καὶ στὴν Ἀποστολικὴ Προτροπὴ γιὰ τὴν Εὐχαριστία *Sacramentum Caritatis* (2007). Μὲ τὴν *laudatio* του, ὁ καθ. Antonio Zani ἐκθείασε τὸν Ἰωάννη Ζηζιούλα ὡς τὸν κατεξοχὴν ἐκπρόσωπο τῆς σύγχρονης Ὁρθοδοξίας ποὺ μὲ τὴ θεολογικὴ του ἔρευνα ἀνακάλυψε ἐκ νέου τὴν ταυτότητα τῆς Ὁρθοδοξίας ἐνώπιον τοῦ λοιποῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ἐπανερμηνεύοντας μὲ πρωτότυπο τρόπο τὴν ἀνατολικὴ θεολογία καὶ πνευματικότητα, ἀλλάζοντας ἔτσι τὸ ὀρθόδοξο ἐκκλησιολογικὸ παράδειγμα. Ἡ καινοτομία τοῦ ἔργου τοῦ Ζηζιούλα, ἐπισημαίνει, ἔγκειται στὴν ἐρμηνεία τοῦ πρωτείου πέρα ἀπὸ τὴν παραδοσιακὴ ἱστορικο-κανονικὴ ὀπτική. Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν δυτικῶν θεολόγων γιὰ τὰ κείμενα τοῦ Μητροπολίτη Περγάμου, ὅπως καὶ οἱ μελέτες καὶ διδακτορικὲς ἐργασίαι γύρω ἀπὸ τὴ σκέψη τοῦ Ἑλλήνα θεολόγου, τὸν καταξίωσαν ὡς μία ξεχωριστὴ προσωπικότητα ποὺ κινεῖται πέραν τῆς περιμέτρου τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας καὶ συγχρόνως ἐπιβεβαίωσαν τὸ ὑψηλὸ κῶρος τῆς θεολογικῆς του παραγωγῆς, ὅπως καὶ τὴν κεντρικότητα ποὺ κατέχει στὴ σκέψη του τὸ ζήτημα τῆς χριστιανικῆς ἐνότητας. Ἡ τελευταία θεμελιώνεται ὄχι στὸ ἐπίπεδο τῆς ὁμοιομορφίας ἀλλὰ σ' αὐτὸ τῆς «ὄντολογίας τῆς κοινωνίας» ποῦ, τελικὰ, φανερῶνει τὴν ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας.

Τέλος, ἡ *lectio magistralis* ποὺ παρέδωσε ὁ ἴδιος ὁ Μητροπολίτης Περγάμου ἐπικεντρώθηκε σὲ δύο ἐπιμέρους στοιχεῖα. Τὸ πρῶτο ἀφορᾷ τὴν οἰκουμενικὴ κίνηση, ἕνα καθῆκον ποὺ καμία χριστιανικὴ Ἐκκλησία καὶ Ὁμολογία δὲν μπορεῖ ν' ἀρνηθεῖ καὶ ποὺ σήμερα ἀποκτᾷ μία καινούργια, πλὴν δραματικὴ, μορφή μέσω τοῦ παραδείγματος τῶν χριστιανῶν μαρτύρων. Τὸ τραγικὸ αὐτὸ φαινόμενο πηγάζει ἀπὸ τὴν ἀπαξίωση τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτῆς σὲ ὑπαρξιακὸ ἐπίπεδο. Ἐδῶ ἐμφανίζεται ὁ δεῦτερος ἄξονας τῆς *lectio* τοῦ Ἰωάννη Ζηζιούλα: ἡ κοινὴ παράδοση Ἀνατολῆς καὶ Δύσης γύρω ἀπὸ τὴν ἔννοια τοῦ προσώπου, ποὺ μπορεῖ νὰ μεταμορφωθεῖ σ' ἕναν αὐθεντικὸ οἰκουμενισμὸ ποὺ νὰ θεωρεῖ μὲ εὐαισθησία τὰ θεμελιώδη προβλήματα τῆς ἀνθρωπότητας. Στὸν πυρῆνα αὐτοῦ τοῦ οἰκουμενισμοῦ βρίσκεται ἡ βιβλικὴ κατανόηση τοῦ ἀνθρώπου ὡς «εἰκόνα τοῦ Θεοῦ», ποὺ ἀναπαράγει τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Τριαδικὸς Θεὸς ὑπάρχει, δηλαδὴ ὡς Πρόσωπο. Κατὰ τὸν τρόπο αὐτό, ἡ τριαδικὴ θεολογία ἀποκτᾷ μία ὑψηλὴ ἀνθρωπολογικὴ σημασία ποὺ ἀγγίζει τὴν προσωπικὴ ταυτότητα τοῦ κάθε ἀνθρώπου ἢ ὁποῖα, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ μὲ τὴν ταυτότητα τῶν θείων Προσώπων, δὲν βρίσκει τὴν πλήρωσή της στὴν ἀπομάκρυνση τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τὸν ἄλλο ἀλλὰ στὴν κοινωνία καὶ τὴν ἀγάπη ποὺ δὲν ζητᾷ τὰ «ἑαυτῆς» (Α' Κορ. 13,5) καὶ ποὺ εἶναι ἕτοιμη νὰ αὐτοπροσφεροθεῖ γιὰ νὰ ἐπιτρέψει στὸν ἄλλον νὰ εἶναι ὄντως «ἄλλος». Ἡ κοινὴ πατερικὴ κληρονομιά, ὡθεὶ τὴν Ὁρθόδοξη καὶ τὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία νὰ ἐσωματώσουν τὴν τριαδικὴ θεολογία καὶ ἀνθρωπολογία, ὥστε νὰ ὑπηρετήσουν τὸν σκοπὸ τῆς ἐνότητας τῆς Ἐκκλησίας, ὅχι ἐπειδὴ ἡ ἐνότητα εἶναι αὐτοσκοπὸς ἀλλὰ προκειμένου ὁ κόσμος νὰ πιστέψει (Ἰω. 17,21).

Δημήτριος Κεραμιδᾶς

*Λέκτορας Ποντιφικικοῦ Πανεπιστημίου Ἁγ. Θωμᾶς Ἀκινάτης
Μέλος ΣΕΠ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀνοικτοῦ Πανεπιστημίου*

Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς (τεῦχος 849, Ἀπρίλιος 2015-Ἰούνιος 2015)

Στὸ πρῶτο τεῦχος τοῦ παρόντος τεύχους τοῦ περιοδικοῦ μὲ τίτλο «Ἱστορία καὶ λατρευτικὴ παράδοση τοῦ ἱεροῦ ἐνοριακοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου Σάμου», ὁ Μ. Γ. Βαρθολομαίου ἐξετάζει ποικίλες ἱστορικὲς καὶ λαογραφικὲς πληροφορίες σχετικὰ μὲ τὸν ἐν λόγῳ ναὸ τῆς νήσου Σάμου ποὺ ἀνάγεται στὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνα. Στὴ συνέχεια ὁ Κωνσταντῖνος Μποζίνης μὲ τὸ κείμενό του «Ἱστορία καὶ ἀλληγορία στοὺς πανηγυρικοὺς λόγους τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ *Eis tὴn μεταμόρφωσιν τοῦ Κυρίου*» ἐπιχειρεῖ νὰ ἀναδείξει τὸ στίγμα τοῦ Παλαμᾶ ὡς θεολόγου καὶ ἐξηγητῆ τῆς Ἁγίας Γραφῆς μὲ ἐπίκεντρο τὴ σχετικὴ ἀφήγηση τῆς μεταμόρφωσης τοῦ Κυρίου. Ὁ Κώστας Γεωργιάδης στὸ τελευταῖο ἄρθρο τοῦ τεύχους μὲ τίτλο «G. Florovsky καὶ N. Μαρτσούκας περὶ τοῦ ὑποτιθέμενου ἑλληνικοῦ ὑποβάθρου στὴν εἰκονομαχία τῶν μέσων βυζαντινῶν χρόνων» φέρνει σὲ διάλογο δύο μεγάλους θεολόγους γύρω ἀπὸ τὸ ὑπόβαθρο καὶ τὶς προϋποθέσεις τῆς εἰκονομαχικῆς ἔριδας, ἐπιχειρώντας νὰ ἀντικρούσει τὴ σχετικὴ ἑρμηνεία τοῦ Florovsky μὲ ἀφετηρία τὴν ἑρμηνεία τοῦ Μαρτσούκα ποὺ ἀνάγει τὶς προϋποθέσεις τῆς στὸν μυστικισμὸ τῆς Μεσοποταμίας, τὸν μανιχαϊσμὸ κ.λπ.

Δελτίο Βιβλικῶν Μελετῶν (τεῦχος 30B/2015)

Στὸ ἀνανεωμένο τρέχον τεῦχος τοῦ μοναδικοῦ ἑλληνόφωνου βιβλικοῦ περιοδικοῦ δημοσιεύονται ἄρθρα ποικίλου βιβλικοῦ ἐνδιαφέροντος. Στὸ πρῶτο μελέτημα μὲ τίτλο «Ἡ ἀποκαλυπτικὴ γλῶσσα τοῦ Παύλου στὴν πρὸς Ῥωμαίους: τὸ παράδειγμα τοῦ Ῥωμ. 16:20» ἡ Αἰκατερίνη Τσαλαμπούνη ἐπιχειρεῖ νὰ ἀπαντήσει σὲ ἐρωτήματα ποὺ ἀφοροῦν σὲ δῆθεν ἀναπάντεχη διακοπὴ τῆς συνοχῆς παύλειας ἐπιστολῆς στὸν στίχο αὐτὸ λόγῳ τῆς ἐκ τῶν σπανίων ἀναφορᾶς στὸν Σατανᾶ ὡς πρόσωπο, ὅπως ἐπίσης καὶ στὸ ἐὰν ἀνήκει στὴν ἀρχικὴ γραφὴ τῆς ἐπιστολῆς, ἔτσι ὥστε ἡ ἀποκαλυπτικὴ γλῶσσα ποὺ ὑπάρχει ἐδῶ νὰ συνάδει μὲ τὸ εὐρύτερο πνεῦμα τῆς πρὸς Ῥωμαίους. Ὁ π. Ἀντώνιος Πινακούλας στὸ κείμενό του «Ἡ ἐπαναφορὰ τοῦ Ψαλτηρίου στὴν ἐνοριακὴ λειτουργικὴ ζωὴ» διερευνᾷ τοὺς λόγους τῆς λειτουργικῆς ὑποτίμησης τῆς σημασίας τοῦ Ψαλτηρίου γιὰ τὴ λατρεία, καὶ ἀναζητᾷ δυνατοῦτες ἐπαναφορᾶς του στὸ κέντρο τῆς λειτουργικῆς ζωῆς στὸ πλαίσιο τῆς εὐρύτερης συζήτησης περὶ μεταρροθίμησης τῆς λατρείας καὶ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ ἐνοριακοῦ τυπικοῦ. Ὁ Χρῆστος Σιμελίδης στὸ ἄρθρο του «Ξένος θεὸς καὶ ἄγραφος; Βιβλικά χωρία γιὰ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα στὸν Γρηγόριο Ναζιανζινό» ἐξετάζει τὴν ἀπόπειρα τοῦ Γρηγορίου Θεολόγου νὰ θεμελιώσει μὲ ἐπαρκῆ βιβλικά χωρία τὴ σχετικὴ μὲ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα θεολογία του. Στὸ ἐπόμενο κείμενο μὲ τίτλο «Ἡ κρίση τοῦ 7ου αἰῶνα στὸ Βυζάντιο καὶ ἡ Βίβλος» ὁ Γιάννης Παπαδογιαννάκης ἐξετάζει τὶς ἀπόπειρες ποὺ γίνονται ἀπὸ θρησκευτικοὺς στοχαστὲς καὶ λόγιους τῆς ἐποχῆς νὰ ἀπαντήσουν μὲ ἀφετηρία τὴ Βίβλο στὶς προκλήσεις ποὺ δημιουργεῖ ἡ κρίση στὸ Βυζάντιο κατὰ τὸν 7ο αἰῶνα, μὲ ἀποκορύφωμα τὴν ἄλωση τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τοὺς Πέρσες. Ὁ Θεόδωρος Δρίτσας ἐπιχειρεῖ μὲ τὸ κείμενό του «Χριστιανισμὸς καὶ ἐκκοσμίκευση» νὰ δώσει μία φιλοσοφικὴ ματιὰ στὴν ἐπείγουσα ὅσο καὶ δύσκολη αὐτὴ σχέση καὶ συνάντηση. Τὸ τεῦχος ὁλοκληρώνεται μὲ πολὺ ἐνδιαφέρουσες βιβλιοπαρουσιάσεις.

Irénikon (τόμος LXXXVIII, 3e trimestre 2015)

Στὸ τρέχον τεῦχος τοῦ ἱστορικοῦ γαλλόφωνου ρωμαιοκαθολικοῦ περιοδικοῦ δημοσιεύονται ἄρθρα ποικίλης ὕλης. Στὸ πρῶτο μελέτημα μὲ τίτλο «Le prince Max de Saxe. Precurseur de l'œcuménisme et 'fou pour le Christ'», ὁ Nicolas Egenger OSB ἀποπειρᾶται τὴ σκιαγράφηση ἑνὸς πορτραίτου τῆς πολὺπλευρης καὶ ἰδιάζουσας προσωπικότητας τοῦ πρίγκιπα Μαξιμιλιανοῦ, ρίχνοντας ἰδιαίτερη βαρῦτητα στὴν προώθηση τοῦ οἰκουμενικοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀνοικτικότητας πρὸς τοὺς ἄλλους χριστιανούς. Στὸ ἐπόμενο ἄρθρο μὲ τίτλο «Les moines cenobites de Haute Egypte et leur liturgie», ὁ Ugo Zanetti ἐξετάζει τὴ σημασία τοῦ κοινοβιακοῦ μοναχισμοῦ ὑπὸ τὸν Παχῶμιο στὴν Αἴγυπτο γιὰ τὸν Κανόνα τοῦ ἁγίου Βενεδίktου ἀλλὰ καὶ εὐρύτερα γιὰ τὸν μοναχισμὸ στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ συμβολὴ του στὴν ἀρχαία λειτουργικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἐξαφάνιση ὡστόσο τῆς μοναστικῆς αὐτῆς παράδοσης ἀπὸ τὴ γενέθλια γῆ καθιστᾷ ἰδιαίτερα δυσχερῆ τὴ μελέτη τῆς σχετικῆς κοινοβιακῆς καὶ λειτουργικῆς πα-

ραδόσεως με βάση τὰ σπαράγματα τῶν πηγῶν ποὺ ἔχουν διασωθεῖ. Τὸ τεῦχος ὀλοκληρώνεται με πλούσιο χρονικὸ γιὰ τὶς δράσεις τῶν ἐπιμέρους Ἐκκλησιῶν καὶ χριστιανικῶν παραδόσεων ἀνά τὸν κόσμον, ἀλλὰ καὶ με πολὺ ἐνδιαφέρουσες βιβλιοπαρουσιάσεις.

Istina (τόμος LX, τεῦχος 4 Octobre-December 2015)

Στὸ τρέχον τεῦχος τοῦ γαλλόφωνου περιοδικοῦ ποὺ ἐκδίδεται ἀπὸ τὸ γνωστὸ Κέντρο Οἰκουμενικῶν Σπουδῶν *Istina*, δημοσιεύονται ἄρθρα ποικίλης ὕλης. Στὸ πρῶτο μελέτημα με τίτλο «*Croisades, memoire, et pardon dans la construction de l'identite chretienne*» ὁ George Demacopoulos, διερευνώντας τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους τὰ γεγονότα τῆς Δ' Σταυροφορίας ὑπῆρξαν καταλυτικῆς σημασίας γιὰ τὴ διαμόρφωση τῆς ταυτότητας τῶν ὀρθοδόξων, προτείνει με ἀφετηρία τὶς πηγὲς τῆς ἐποχῆς, μία ἐρμηνεία τῆς ρήξης μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσης ποὺ ὀφείλεται σὲ πολιτισμικοὺς παρὰ σὲ δογματικοὺς λόγους. Ὁ J. Panev στὸ μελέτημά του «*L' Église orthodoxe aujourd'hui entre cadre juridique et structure canonique: le cas français*» ἐξετάζει τὴ θέση τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας στὴ Γαλλία σήμερον με ἀφορμὴ τὰ 110 χρόνια ποὺ ἔχουν μεσολαβήσει ἀπὸ τὴ διακήρυξη τοῦ χωρισμοῦ μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ Κράτους τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1905. Ὁ P. Paviniciuc στὴ μελέτη του «*La vie monastique en Moldavie sovietique de 1944 à 1954*», ἀφοῦ σκιαγραφήσει τὴν ἱστορία τοῦ μοναχισμοῦ στὴν Μολδαβία ἀπὸ τὸν 19ο αἰῶνα, ἐπικεντρώνεται ἰδιαίτερα στὴ σοβιετικὴ περίοδο (ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι τὴν ἀναρχίηση στὴν ἐξουσία τοῦ Krushchev) καὶ τὴν πολιτικὴ ποὺ ἀκολουθήθηκε κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ ἔναντι τῶν μοναστηριῶν. Στὸ τελευταῖο μελέτημα τοῦ τεύχους με τίτλο «*La synergie entre la grace divine et la liberté de l'home selon saint Maxime le Confesseur*» ἡ Julija Vidovic συζητᾷ ἐκ νέου τὶς ἀνθρωπολογικὲς ἐπιπτώσεις τῆς δυοθελητικῆς χριστολογίας τοῦ ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητῆ. Τὸ τεῦχος ὀλοκληρώνεται με ἐνδιαφέρουσες σπῆλες γιὰ τὸν διαχριστιανικὸ διάλογο καὶ τὸ βιβλίον.

Σύναξη (τεῦχος 137, Ἰανουάριος-Μάρτιος 2016)

Στὸ τρέχον τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ *Σύναξη* φιλοξενοῦνται κείμενα ποὺ διερευνοῦν πτυχὲς τῆς προβληματικῆς τῆς σχέσης μεταξὺ ὑποκειμένου καὶ κοινότητας. Στὸ πρῶτο ἄρθρον με τίτλο «*Τί εἶναι αὐτὸ ποὺ τὸ λένε ἀγάπη;. Ἄτομον, κοινότητα καὶ τὸ μεταξὺ τους στὴν ταινία Ἀστακὸς τοῦ Γιώργου Λάνθιμου*», ὁ Διονύσιος Σκλήρης ἐπιχειρεῖ μέσα ἀπὸ ἓνα ἰδιότυπον ἐρμηνευτικὸ βλέμμα στὴν πρόσφατη κινηματογραφικὴ παραγωγή νὰ ἐξεταστοῦν ὄψεις τῆς ὄντολογικῆς διαλεκτικῆς σχέσης μεταξὺ ἀτόμου καὶ κοινότητας στὸν ὀρίζοντα ἐνὸς διερωτητικοῦ ὀρισμοῦ τῆς ἀγάπης. Ὁ Πορφύριος Νταλιάνης στὸ κείμενό του «*Παλαιὰ Διαθήκη: ἡ πορεία ἀπὸ τὸν κολεκτιβισμό στὸ ἄτομον*» ἀποπειρᾶται μία βιβλικὴ προσέγγιση τοῦ ζητήματος, διερευνώντας τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴ φύση τοῦ κολεκτιβισμοῦ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη στὸν ὀρίζοντα τῆς ἀτομικότητας ποὺ διανοίγεται στὴν Καινὴ Διαθή-

κν. Ὁ Θανάσης Ν. Παπαθανασίου στὸ ἄρθρο τοῦ «Οἱ μοναχοὶ ὡς ἀπόστολοι μίας ἀνατρεπτικῆς ἐλπίδας» ἐπιχειρεῖ μία ἀνίχνευση ὀρισμένων παραμέτρων τῆς ἰδιαίτερης ἀποστολῆς τῶν μοναχῶν, καὶ κατ' ἐπέκταση τῆς κοινῆς κλήσης ὄλων τῶν χριστιανῶν σὲ ἀναφορὰ πρὸς τὴ χριστιανικὴ ἐλπίδα, ἡ ὁποία ὀρίζεται ὡς ἓνα εἶδος ρηξικέλευθου τρόπου ζωῆς. Στὸ ἐπόμενο ἄρθρο μὲ τίτλο «Ἡ διαλεκτικὴ ὑποκειμένου καὶ κοινότητας στὸν ἀρχέγονο μοναχισμό», ὁ Δημήτριος Μόσχος, ἀφοῦ σκιαγραφήσει τὰ βασικὰ γνωρίσματα καὶ στοιχεῖα τοῦ κοινοβιακοῦ μοναχισμοῦ, ἐπιχειρεῖ νὰ ἀπαντήσῃ τὸ κρίσιμο ἐρώτημα γιὰ τὴ θέση τοῦ ὑποκειμένου ἐναντι τῆς ὑπακοῆς. Ὁ Δημήτριος Κεραμιδᾶς στὸ μελέτημά του «Πρὸς μία συνοδικὴ ἀνανέωση τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας» ἀσχολεῖται μὲ ἓνα πρόσφατο παράδειγμα συνοδικῆς ἀνανέωσης μὲ ἀφορμὴ μία πολὺ σημαντικὴ σύνοδος ρωμαιοκαθολικῶν ἐπισκόπων μὲ ἀντικείμενο τὸν γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια ποὺ ἔλαβε χώρα τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 2015. Ὁ Μιχάλης Πάγκαλος στὸ κείμενο «Ἐἰς ἄτομο, πολιτικὴ καὶ χριστιανικὴ κοινότητα» διερευνᾷ τὴν ἱστορικὴ ἀνάδυση τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς νεωτερικότητας, ὅπως ἐπίσης καὶ ἐπιμέρους ὄψεις τοῦ σημερινοῦ προβλήματος τοῦ ἀτομικισμοῦ, ἐξαιτίας τῆς κυριαρχίας τοῦ νεο-φιλελευθερισμοῦ κ.ο.κ., φέροντας κάποτε σὲ διάλογο σημαντικοὺς θεωρητικούς τῆς ἠθικῆς ὅπως τὸν ΜακΙντάιρ καὶ τὸν Χάουερβας. Ὁ ἀρχιμ. Γρηγόριος Παπαθωμᾶς στὸ ἄρθρο του «Ἡ διαλεκτικὴ σχέση ἐκκλησιακῆς κανονοθεσίας καὶ πολιτειακῆς νομοθεσίας. Τὸ δισυπόστατο τῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ μονοδιάστατο τῶν νόμων τῆς πολιτείας» ἐξετάζει τὴ βαθύτερη γνωστὴ διαπάλη μεταξὺ κανονικότητας καὶ νομιμότητας, μεταξὺ Κανονικοῦ καὶ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου στὸν βαθμὸ ποὺ τὸ κάθε Δίκαιο δὲν ἀναφέρεται στὴν ἴδια πραγματικότητα (στὴν πρώτη περίπτωση, Ἱστορία καὶ Βασιλεία, στὴ δευτέρη μόνον Ἱστορία). Ὁ Μιχάλης Μαριόρας στὸ ἄρθρο του μὲ τίτλο «Ἐἰς ἄτομο καὶ κοινότητα στὸ Ἰσλάμ», ἐπιχειρεῖ νὰ δώσει μίαν ψυχραὴν ματιὰ γιὰ τὴ σχέση μεταξὺ ὑποκειμένου καὶ κοινότητας στὸ πλαίσιο τοῦ Ἰσλάμ. Τὸ τεῦχος ὀλοκληρώνεται μὲ τὰ κείμενα τοῦ π. Εὐτύχη Σαρμάνη («Ἀπήχηση ἡρακλείτειας φράσης σὲ τροπᾶριο»), Τάσου Μερκούρη («Πάντες ἀπολαύσατε τοῦ πλοῦτου τῆς χρηστότητος») καὶ Γιάννη Χατζηνικολάου («Στὸ χαμᾶμ») καὶ τίς σημαντικὲς σπῆλες γιὰ τὸν διάλογο μὲ τοὺς ἀναγνώστες καὶ τὸ βιβλίον.

Νικόλαος Ἀσπρούλης
Δρ. Φιλοσοφίας τοῦ ΕΑΠ